

پالیسی آزادی اکادمیک پوهنتون البیرونی

مقدمه

آزادی اکادمیک، ارزش بنیادی در مأموریت پوهنتون ها تلقی شده که از مهم ترین الزامات ساخاری و فعالیتی جامعه‌ی علمی است. در تعریف آن گفته شده که اعضای کادر علمی، یعنی هیأت علمی آموزشی یا پژوهشی و دانشجویان، در فعالیت و کنش‌های علمی خود، مستقل باشند و هیچ گونه فشار و سلطه‌ای از جانب عقاید و سازمان‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و... بر آن‌ها تحمیل نشود. بدین ترتیب معنای آزادی علمی این خواهد بود که اعضای هیأت علمی بتوانند آزادانه به تحقیق و تولید دانش بپردازند؛ هرچند فرایندها یا فرآورده‌های پژوهشی آنان خوشایند مستدیان امور؛ حتا رئیس دانشکده و پوهنتون و... یا دولت یا سازمان‌های رسمی و ایدئولوژیک و غیره نباشد؛ همچنین اعضای هیأت علمی بتوانند در انتقال، ترویج و اشاعه دانش خود آزادی داشته باشند، آزادانه تدریس کنند، در انتخاب روش‌ها و منابع بر مبنای معیارهای مورد تایید جامعه علمی آزاد باشند. در پژوهش، آموزش، خدمات علمی، کارشناسی، تخصصی و حرفه‌ای خود ملزم به جانبداری‌های خاصی نباشند. مقالات و کتب و نتایج مطالعات خود را آزادانه چاپ و منتشر کنند، یا در مجامع و جامعه آن را بیان و ارائه کنند. در فناوری اطلاعات و ارتباطات مشارکت بورزند، آزادانه به نقد و بررسی آرا و نظریات بپردازند و دست به ابداع و نوآوری و یا حتی انقلاب فکری و علمی بزنند. همچنین معنای آزادی علمی این خواهد بود که محصلان در انتخاب محل و رشته مورد علاقه خود برای تحصیل، در طول مدت تحصیل، انتخاب واحدها، انتخاب استاد، مشارکت نقادانه در مباحث درسی، ارزشیابی از استاد، انتخاب موضوع مطالعات، مقالات و پایان‌نامه‌ها، انتخاب استاد راهنما، مشارکت و فعالیت دانشجویی و سایر فعالیت‌های تحصیلی، علمی و صنفی بر معیار و استانداردهای مورد قبول جامعه علمی، از آزادی لازم و کافی برخوردار باشند.

برخی از راهکارهای پیشنهادی برای نهادینه‌شدن آزادی آکادمیک در پوهنتون البیرونی

۱- تاسیس شورای مرکزی پوهنتون‌ها و توسعه نقش شوراهای علمی و اعضای کادر علمی در پوهنتون‌ها.

جهت بازنگری سالانه روند تحصیلی در کشور، ارایه طرح‌های جدید تحصیلی، ساختن پالیسی‌های مدرن تحصیلی، ساختن قوانین و مقرره‌های مفید در بخش تحصیلات عالی و ایجاد یک سیستم واحد تحصیلی در کشور؛ ایجاب می‌کند تا شورای مرکزی پوهنتون‌ها با عضویت و اشتراک متخصصان و کاشناسان عرصه تحصیلی، در سطح کشور تاسیس شود.

شورای مرکزی پوهنتون‌ها، به عنوان یک تشکل صنفی؛ باید با ارایه طرح‌های پیشنهادی و سازنده، این اختیار را برای پوهنتون‌ها و مؤسسات تحصیلات عالی و پژوهشی مطالبه نماید که برای توسعه استقلال پوهنتونی و آزادی آکادمیک، خود برنامه ریزی نموده و راه‌های رشد و توسعه علمی را از طریق شورا‌های داخلی، جستجو نمایند؛ همچنین لازم است مقررات و آیین‌نامه‌های پوهنتونی در جهتی توسعه داده شوند که رییس پوهنتون روسای دانشکده‌ها و سایر قدمه‌ها از پایین و با مشارکت آحاد هیأت علمی و شورای علمی انتخاب شوند و این از مهم‌ترین پیش‌شرط‌های آزادی علمی در پوهنتون‌هاست.

۲- دادن استقلالیت مالی به پوهنتون البیرونی

منحصر شدن منابع مالی پوهنتون البیرونی به بودجه دولت، بزرگ‌ترین بنبست سد راه استقلال و آزادی آن است. با وجود تعهدات دولت و بخش عمومی در خصوص حمایت مالی از پوهنتون، آن‌ها باید با تنوع بخشیدن به منابع اعتباری خود، آسیب‌پذیری‌شان را در برابر متغیرهای ناپایدار سیاسی کاهش دهند.

پوهنتون و مرکز تحقیقات علمی باید دارای اختیارات لازم برای تشکیل شرکت‌های خدمات علمی، تحقیقاتی و فنی باشند و در عرصه تحقیقات و خدمات علمی و ایجاد فناوری، خدمات ارائه کنند. سهام درصدی این گونه شرکت‌های مشتقه به اعضای هیأت علمی، کارشناسان پژوهشی و تخنیک کارهای پوهنتون‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی، تعلق می‌گیرد و از این طریق ضمن ایجاد درآمد برای آنان و پوهنتون‌ها، آزادی علمی تقویت می‌شود.

۳- انجام ارزیابی خودی توسط پوهنتون

ارزیابی و روند اطمینان از کیفیت تحصیلات در جامعه ی آکادمیک و پوهنتون بنا به سرشت آن‌ها، باید امری درونی باشد و توسط خود کنشگران عرصه دانش صورت پذیرد. نظارت‌های بیرونی می‌تواند دستاویزی برای

محدود ساختن آزادی‌های علمی شود. وظیفه دولت، ایجاد تسهیلات و حمایت از تشکیل و توسعه کمی و کیفی تحصیلات است تا این حمایت، بتواند ضمن آن که از آزادی علمی و منزلت و امنیت جامعه اکادمیک و ایفای نقش آن‌ها در توسعه علمی و پوهنتونی کشور دفاع مؤثری بکند، امر ارزشیابی و اطمینان از کیفیت را نیز با مشارکت همه شرکا و همقطاران خود، تقویت کند.

۴- حق دسترسی آزاد به منابع، اطلاعات و دانش

از جمله، پیش شرط‌های آزادی علمی این است که اعضای جامعه اکادمیک و کنشگران فکری و علمی بتوانند از حق دسترسی آزاد به منابع، استفاده از منابع، اطلاعات و دانش و امکان مشارکت خلاق در جریان تحقیق، تولید، انتقال و توزیع و مبادله اطلاعات به صورت نهادینه برخوردار باشند و بدین ترتیب بتوانند با محیط‌های حقیقی و مجازی منابع علمی و اطلاعات در جامعه طور شبکه‌ای و حیاتی، تعامل کافی برقرار کنند.

۵- حراست و حفاظت از حقوق مالکیت معنوی

از دیگر لوازم آزادی علمی، حراست و پاسداری از حقوق مالکیت معنوی تولیدکنندگان دانش و فناوری و مخترعات و مکتشفان است. ضوابط و چگونگی ارزشیابی و ثبت اختراعات، اکتشافات و نوآوری‌های علوم و فناوری باید با مشارکت خود کنشگران اعضای علمی و از طریق نهادها و نمایندگی‌های صنفی آنان تعریف شود. دولت در این زمینه نیز لازم است برای خود مأموریت حمایتی و تعاملی (نه مداخله‌ای) داشته باشد.

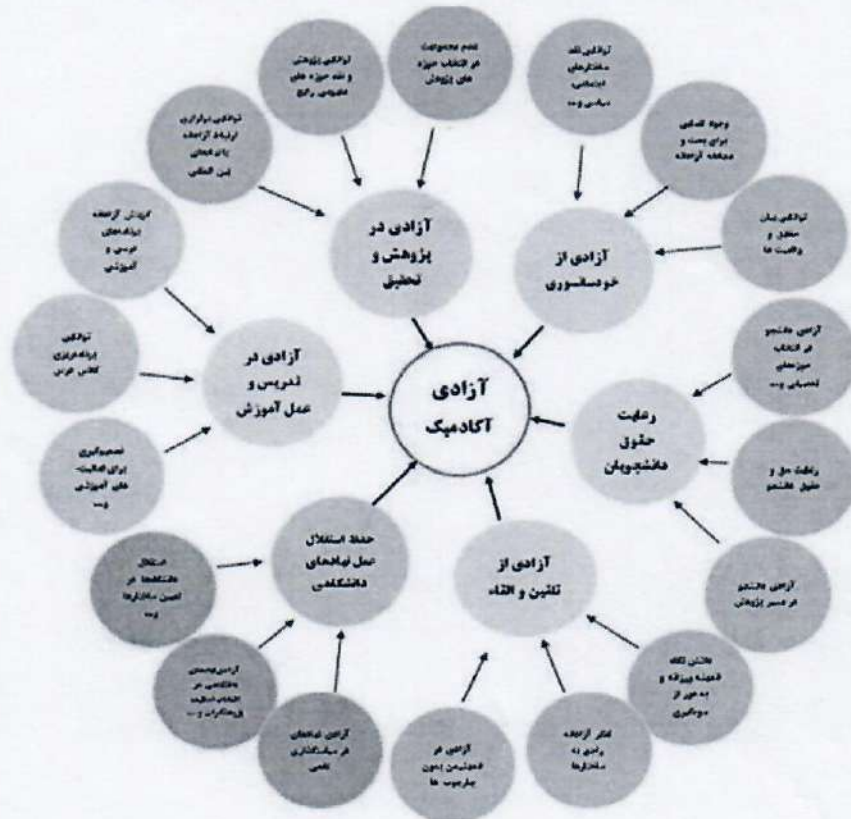
۶- امکان تعامل آزادی علمی با محیط جهانی

پوهنتون البیرونی بخصوص مرکز تحقیقات عالمی لازم است از اختیارات کافی برای مشارکت با مراکز علمی در سطح جهان در زمینه‌های تأسیس رشته‌ها و واحدهای آموزشی و اجرای طرح‌های تحقیقاتی مشترک برخوردار باشد و بتواند مستقلاً از متخصصان خارج از کشور استفاده کند. دست آن باید در دعوت و به کارگیری اعضای هیأت علمی خارجی در توسعه کیفی خود باز باشد. دولت و دستگاه‌های ذی‌ربط باید به صورت قانونی موظف باشند که آزادی رفت و آمد و اقامت و امنیت متفکران و متخصصان افغانی مقیم خارج را برای پذیرش این دعوت‌ها تضمین کنند؛ همچنان این پوهنتون باید از استقلالیت عقد تفاهمنامه‌های علمی و توأمیت‌های همکاری با سایر نهاد‌های علمی داخلی و خارجی در زمینه‌های تبادل تجارب علمی، ارتقای ظرفیت‌های علمی، ایجاد فرصت‌های آموزش از راه دور و تدریس فراگیر، برخوردار باشد.

۷- برخورداری محصلان از حق گزینش روش ها و منابع علمی

مفهوم واقعی اینست که محصلان در انتخاب رشته مورد علاقه و محل تحصیل، زمان تحصیل، انتخاب استاد، حق انتقاد سازنده در مباحث درسی، انتخاب روش های تدریس و منابع درسی، ارزیابی از روند یاددهی و یادگیری، انتخاب موضوعات مورد مطالعه، انتخاب موضوع سیمینارها، کنفرانس های علمی، مقالات و پایان نامه ها و انتخاب استاد راهنما آزادی عمل داشته باشند؛ همچنان ایشان از آزادی مشارکت در فعالیت های دانشجویی و سایر فعالیت های علمی و تحصیلی، اشتراک در تشکل ها و انجمن های صنفی مطابق به اصول و موازین وضع شده نیز برخوردار باشند.

{گراف زیر ترسیم ارگانیک آزادی اکادمیک در پوهنتون}

این پالیسی در شورای علمی مورخ ۱۳۹۸/۴/۱۳ بعد از بحث و مذاقه با اتفاق ارا مورد تایید قرار گرفت.

با احترام
پوهنتون دوکتور ضياء الرحمن روپن

رئيس پوهنتون البير زوی

